

Motion till riksdagen 2005/06:So5

**av Agneta Lundberg och Nils-Erik Söderqvist (s)
med anledning av prop. 2005/06:30**

Nationella alkohol- och narkotikahandlingsplaner

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om folkhälsopolitiska förutsättningar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om alkoholpolitiska mål.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om minimiskatter och införselkvoter.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om insatser för att främja en alkoholfri uppväxt.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om generella insatser.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om trafik.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om arbetsliv.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om graviditet.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om styrning, ansvar och samordning.

Folkhälsopolitiska förutsättningar

I de nationella handlingsplanerna för alkohol- och narkotikaområdet, som är en förlängning av nu gällande planer, behandlas olika former av främst förebyggande insatser. De viktigaste och mest kostnadseffektiva insatserna är de som hänger samman med pris och tillgänglighetsfaktorer. De är billiga att genomföra och ger en god effekt, medan insatser inom informationsområdet är mindre effektiva och åtskilligt dyrare. Detta bör vara en aspekt som väger tungt vid utformande av en femårsplan.

Fel! Okänt namn på

Behovet av insatser för att begränsa alkoholens och narkotikans skadeverkningar är stort och våra kunskaper om samband mellan tillgänglighet, exponering, pris och skadornas omfattning är väl dokumenterad. En hög konsumtion av alkohol leder till ökade skador i samhället.

I vårt internationella närområde Europa har dödligheten i alkoholrelaterad sjukdom och olyckor bland unga ökat från 55 000 till 63 000 under några få år kring millennieskiftet.

För hela den europeiska befolkningen uppger WHO att den alkoholrelaterade dödligheten uppgår till 600 000 personer. Och anledningen är att i en internationell jämförelse har Europa den högsta alkoholkonsumtionen i världen. Alkoholen är också en stor belastning på sjukvård och försäkringssystem.

Alkoholpolitiska mål

Regeringens bedömning är att alkoholkonsumtionen i samhället måste minska. Vi delar denna uppfattning. För att detta skall kunna ske krävs ett antal handfasta insatser inom olika områden för att uppnå resultat. Vi förordar att man gör årliga avstämningar för att snabbt kunna sätta in åtgärder om färdriktningen inte ger önskat resultat.

Minimiskatter och införselkvoter

Sverige bör verka för sänkta kvoter för privatpersoners införsel av alkohol från ett EU-land till ett annat. De nuvarande införselreglerna försvårar för enskilda länder att föra en folkhälsofokuserad prispolitik. Den kvantitet alkohol som får tas med av resande från ett annat EU-land, utan belastning av punktskatt i det land till vilket den förs, för personligt bruk överstiger kraftigt en rimlig årlig genomsnittskonsumtion. Som privatperson kan man vid varje gränspassage från ett annat EU-land medföra så mycket alkohol man själv önskar så länge man kan hävda att det är avsett för privat bruk. Den tillåtna införseln av tobak motsvarar snarast en privat konsumtion under ett par månader.

Införselkvoternas officiella funktion var från början att utgöra en riktning för ländernas tullmyndigheter för när en viss kvantitet skall betraktas som avsedd för personligt bruk och som en följd därav skall dryckerna inte belastas med punktskatt annat än i inköpslandet. Den verkliga funktionen har blivit att verka i en skatteharmoniserande riktning. Detta sätter en stark skattepress på de länder som för en alkoholskattspolitik baserad på folkhälsoperspektiv och de prissänkningar som mer eller mindre riskerar att tvingas fram medför en ökad alkoholkonsumtion.

Det nordiska initiativet är bra men styrkan och kraften i agerandet i EU måste bli tydligare. Regeringen bör därför intensifiera arbetet med att få till

stånd en förändringsprocess i syfte att minska den tillåtna införselvolymen av alkohol.

Insatser för att främja en alkoholfri uppväxt

Den åtgärd som verkar vara mest effektiv för att grundlägga alkoholvanor som inte är destruktiva är att senarelägga alkoholdebuten. Svenska och norska studier är entydiga i att de som alkoholdebuterar först i gymnasiet kommer 5–6 år senare att ha mycket mera modesta alkoholvanor än de som börjar dricka alkohol redan i högstadiet. Ett aktivt arbete kring alkohol-, narkotika- och andra livsstilsfrågor i skolan är nödvändigt. Ett av dessa är kopplingen till resonemanget om föreningslivets betydelse, där man lokalt bildat skolkubbar och på något håll ett nätverk där kamratpåverkan är en viktig faktor. Man går ut och gör enkäter i livsstilsfrågor, möter kvarterspoliserna och träffas för sociala övningar och gemenskap. Det är en verksamhet som inte traditionella skolföreningar ägnar sig åt, utan blir ett värdefullt komplement. Det visar också att det finns en fortsatt potential för ett föreningsengagemang bland ungdom.

I hela föreningslivet finns skyddsfaktorer som bidrar till att minska risken för missbruk och utanförskap. Här kan skola och föreningsliv mötas i en fruktbar samverkan.

Generella insatser

Föreningslivet spelar fortfarande en stor roll i många människors liv. Varje dag samlas unga och äldre i olika föreningar, ibland separat, ibland gemensamt, kring intressen, idéer och aktiviteter. Senare studier visar på en lägre anslutning till föreningslivet, att idéburna organisationer förlorar i attraktion och därmed skulle spela en mindre viktig roll i framtiden.

Vi anser att det föreningsliv som fortfarande består och som drivs helt ideellt har en betydelsefull roll för att skapa en plattform i livet för unga medborgare.

Samhället bör på alla sätt ge stöd till folkrörelse- och föreningslivet. Det är en stark sammanhållande länk människor emellan. Det ger också inte föraktliga bidrag till att utveckla möjligheterna till integration. Själva mötet mellan människor är viktigt. Propositionens intentioner om vetenskaplig utvärdering av olika metoder bör i detta sammanhang ges en kritisk granskning. Många av de verksamheter som idag bedrivs är skapade av idéer och engagemang inom föreningslivet. Hade dessa i sitt initialskede utsatts för vetenskaplig analys hade vårt samhälle sannolikt varit fattigare inom demokrati, kultur och mänsklig gemenskap. Hur värderar man scoutledarens patrullmöten som för en ung människa kan vara ett par timmars vila från en destruktiv hemmiljö? Eller någon som under ett par kvällar i veckan kan träna innebandy och vara

Fel! Okänt namn på

en i gänget? Föreningslivet ger många en plattform i livet och det kan inte utvärderas med snabba rapporter om generella förhållanden. Inte heller de många sociala insatser som görs för mer eller mindre utsatta människor av frivilligorganisationer kan alltid utvärderas till sista bokstaven! Vad dessa insatser betyder för den enskilde kan inte alltid avläsas i staplar och diagram. I föreningsliv och arbete finns skyddsfaktorer inbyggda som inte är utvärderingsbara på kort sikt. Utvärderingar innehåller dessvärre inte alltid hela sanningen.

I propositionen framhålls att flera remissinstanser i sina yttranden över planen konstaterat att frivilligorganisationernas betydelse inte lyfts fram tillräckligt. Dessvärre saknas i propositionen konkreta förslag om hur detta skall kunna åstadkommas.

Fritiden

I propositionen föreslås att regeringen under 2006 och 2007 skall tillföra den lokala verksamheten i drogfria lokaler 125 miljoner kronor för ungdomar i riskmiljö. Fritidsverksamheten skall genomföras av Ungdomsstyrelsen.

Satsningen på alkohol- och drogfria miljöer är lika nödvändig som vällovlig. Det är inte nödvändigt att uppdraget ges till en central myndighet. Vi noterar den vällovliga skrivningen ”att frivilligorganisationernas roll inom det alkoholförebyggande arbetet stärks”. Här finns en utmärkt möjlighet. Inom frivilligorganisationerna finns en stark ambition att vara med i att förändra och förbättra, och man har också stor erfarenhet av att driva lokaler och verksamhet i alkohol- och drogfri miljö. De resurser som här sätts av bör i stället satsas på de samlingslokaler som finns inom Folkets Hus, Bydegårdarna och Våra Gårdar för att ta till vara de erfarenheter som redan finns och dessutom ge möjligheter att hitta enklare lokaler i bostadsområden och ungdomstäta kvarter. I dessa organisationers ungdomsorganisationer finns en potential att utnyttja och samarbeta med. Dessa resurser måste tas till vara.

Vidare understryks att regeringen tidigare beviljat idrottsrörelsen 1 miljard kronor under en fyraårsperiod. Detta är säkert väl använda pengar. Idrottsrörelsen når stora grupper unga.

Det som saknas i propositionen är en motsvarande satsning på idébaserade ungdomsorganisationer. Här finns scouter, nykterhetsorganisationer, olika religiösa och politiska ungdomsorganisationer, kulturföreningar för att nämna några.

Vi menar att ett motsvarande idébaserat handslag vore ett initiativ som skulle kunna bidra till ett bättre lokalt engagemang och i andra möten mellan och med ungdomar utanför idrottsrörelsen. Finansieringen kan under ett uppbyggnadsskede ske genom en omfördelning av anslagen som är avsatta för insatser lokalt.

Trafik

Alkohol och sjöliv har kommit att bli ett omfattande alkoholproblem. I propositionen uppmärksammas det förhållandet att man med nuvarande lagstiftning inte kan ta slumpmässiga utandningsprov på båtförare. Detta har sannolikt medfört att människor drabbats hårt och i enstaka fall också fått sätta livet till. Ärendet är föremål för utredning, men det är angeläget att regeringen verkar för en lagstiftning som omintetgör möjligheterna att föra fram en snabbgående fritidsbåt eller yrkesmässig trafik när man är alkoholpåverkad. Det är också rimligt att samma promillegräns tillämpas såväl till land som till sjöss.

Arbetsliv

Behovet av insatser i arbetslivet är stort. Ett periodvis i stort sett alkoholfritt arbetsliv har ersatts av ett där man inom vissa sektorer använder alkohol som ett medel för att skapa sociala kontakter, ibland på arbetsplatsen, ibland på puben eller krogen. Det är viktigt att arbetslivet åter görs till en alkoholfri zon. Flera av förslagen är därför utmärkta men planerna genomsyras i allt för hög grad av en övertro på konferenser högt upp i hierarkierna. För att åstadkomma resultat måste hela organisationen genomsyras av en fokusering på hur man arbetar för en alkoholfri arbetsplats. Kommuner som fått bidrag för lokala samordnare borde kunna utgöra pilotprojekt.

Graviditet

Betydelsen av att gravida avstår från alkohol är väl belagt. Många av de störningar som man har med sig genom livet kan ha uppstått genom moderns alkoholkonsumtion. Det är viktigt att alla kvinnor ges ett kraftfullt stöd för att avstå helt från alkohol under denna för barnet så viktiga tid. I ett tv-inslag i november konstaterades att antalet kvinnor som drack under graviditeten har minskat. Detta är oerhört glädjande och visar samtidigt att detta är en period i livet då man är mottaglig för rådgivning och information. Det som är viktigt är att personal på MVC fortsätter arbetet. Här bör resurserna förstärkas så att alla som föds ges de bästa möjligheter att få en bra start i livet.

Styrning, ansvar och samordning

Regeringen framhåller behovet av att organisationen med lokala och regionala samordnare vidareutvecklas. Underhand som denna uppbyggnad skett har det från olika håll kommit rapporter om att kommunernas satsning inte är så omfattande och framgångsrik som den ibland kan förefalla av den centrala

Fel! Okänt namn på

återrapporteringen. En stark kommunal satsning på att samordna alkohol- och narkotikainsatserna i kommunen är ett självskrivet uppdrag för kommunen, inte minst med tanke på de kostnader som drabbar kommunen. Ett par utvärderingar, bland annat i en från Stockholms läns landsting, visar att inte ens alltid kommunledningen kände till att det fanns en samordnare i kommunen! Vid en konferens i Göteborg rapporterades också om en studie om samordnarnas villkor som visar på att de kommunala drogsamordnarna inte på alla håll fått det stöd och de resurser som krävs för att nå ett framgångsrikt resultat. Många har ett svagt stöd från kommunledningarnas sida och det verkar som att vissa kommuner gör insatser så länge det finns statliga medel. Vi saknar de reella förslagen för att nå ett framgångsrikt resultat.

Mot denna bakgrund bör man överväga hur man långsiktigt bygger upp en förebyggande verksamhet på kommunal nivå. Regeringen bör mera handfast följa sitt eget resonemang om folkrörelserna som en resurs i alkohol- och narkotikaarbetet.

Stockholm den 5 december 2005

Agneta Lundberg (s)

Nils-Erik Söderqvist (s)